

רשימות חוברת פט

בס"ד.

פתח דבר

הננו מוציאים לאור מאוצר רשימותיו של כ"ק אדמו"ר זי"ע שרשם לעצמו — סיום* רשימת המנורה (כ), ובו יתבאר השייכות דב' הדעות בענין המנורה (צפון ודרום מונחת, או מזרח ומערב מונחת) לבעלי הפלוגתא, רבי וראב"ש.

לתועלת הלומדים, למען ירוץ בו הקורא, הנה, לאחר העתקת הרשימה בלשון אדמו"ר בעצמו בכת"ק, בא גם פיענוח ותיבות-קישור המשולבים בין דברי הרב, וכן ציוני מראה מקומות הבאים בשוה"ג, שנערכו ע"י המו"ל, בדרך אפשר ועל אחריותם בלבד, ובפרט שעמקו וכו' דברי רבינו, כנודע.

מערכת „אוצר החסידים“

יום הבהיר י"א ניסן, ערב שבת הגדול, ה'תשנ"ז.
יום הולדת הצ"ה של כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו,
ברוקלין, נ"י.

(* מלבד "הערה" בענין סדר המערכה, שמופיעה בסוף רשימת המנורה ("אף שאינו שייך לענין הנ"ל") — י"ל בעזה"י בחוברת בפ"ע.

והנה בעלי ב' הדעות הם רבי וראב"ש. והרמז בזה הוא: בגדולי ישראל ישנם ב' סוגים^{לי}: ראשי אלפי ישראל אשר ישאום כאשר ישא האומן את היונק להספיק כ"צ לקטן ולגדול, הן להקצינים בעם והן להאספסוף אשר בקצה המחנה. ואנשים בני עלי, אשר משכמם ומעלה גבוהים הם מכל העם, ובמסילתם, אשר היא דרך ליחידי סגולה בלבד, עולים בהר בית ה'.

ועד"ז י"ל החילוק בין רבי וראב"ש. דרבי הי' נשיא ישראל ודאג לכל צרכיהם, ונאמר עליו כשראה שתלמידים מתמעטין והולכין והצרות מתחדשות ובאות וכו' חבר חיבור להיות ביד כולם וכו' וישב כל ימיו הוא וב"ד ולמדו המשנה ברבים (הקדמת היד להרמב"ם. ועייג"כ רש"י ב"מ לג רע"ב). ועייג"כ ב"ב (ח.) דפתח אוצרות בשני בצורת.

וזהו שבמנורה ס"ל מו"מ מונחת, שתופס לעיקר עבודת הלב והרגש, שזהו שייך לכאו"א וכנ"ל באריכות. וכמו שסיים בב"ב שם דאמר יכנסו כולם — גם ע"ה. וגם מתחלה לא אמר דלא יכנסו, אלא משום דאין פורעניות באה לעולם אלא בשביל ע"ה וכדאיתא שם.

משא"כ ראב"ש שהוא מצדיקים המיוחדים בעם והי' גדול מרבי בתורה ומע"ט (ב"מ פד:), וכדאיתא (סוכה מה:) ראיתי בני עלי והם מועטין וכו' אם ב' הן אני ובני הן, ולא אמר אם א' הוא, כי פשיטא שראב"ש מבני עלי. וכנרמז ג"כ עד כמה הי' מופרש מעם, שהי' בצער מערה יג"ש (שבת לג:): אף שרק על רשב"י היתה הגזירה דיהרג. ולכן מצינו דקתפיס גנבי ואמר קוצים אני מכלה מן הכרם (ב"מ פג:), וגם אח"כ דלא סמיך דעת' הוא משום דשמא חטא באחד מן הצדיקים (שם פד' רע"ב).

ולכן בעבודה הרוחנית ג"כ הוא לטעמי' דאמר (שבת לג:): כד חזא אינשי דקא כרבי וזרעו מניחין חיי עולם ועוסקין בחיי שעה, דגם אחר יב"ח הנה ראב"ש הוה מחי (יעויג"כ ברכות לה:), ולכן דעתו במנורה — עבודה הרוחנית — דענינה עסק התורה דצו"ד מונחת. ואמר אשולחן דצו"ד מונח דילפינן מארון, לשיטתי' בשבת וברכות שם דישראל צ"ל

(לה) רועים ונס"א תו"א ת"ר מצות נ"ח.

עושים רצונו של מקום [פ"ר דק"ש שנאמר בה בכל מאדך ומסנ"פ — ברכות סא:] ומלאכתן נעשית ע"י נכרים והק' מחלק מזון וריוח לעו"ר (כל' פירש"י בשבת), היינו שהשלחן אינו ברשות האדם — שלכן אין בזה חלוקים דמו"מ — כ"א בא ע"י עסק התורה, ודין רשב"י וחביריו דתורתן אומנתן להם שאין מפסיקים לאומנותן (שבת יא.), ולכן ילפינן שולחן מארון, כי הא בהא תליא

(ע"כ נמצא בגוכתי"ק)

פו. והנה, בעלי ב' הדעות דפליגי אם צפון ודרום או מזרח ומערב, הם רבי וראב"ש.

והרמז בזה הוא:

ובהקדמה — שבגדולי ישראל ישנם ב' סוגים לה: (א) ראשי אלפי ישראל, אשר ישאום לבנ"י כאשר ישא האומן את היונק⁴⁰⁷ להספיק כל צרכיהם לקטן ולגדול, הן להקצינים בעם, והן להאספסוף אשר בקצה המחנה⁴⁰⁸. (ב) ואנשים בני עלי', אשר משכמם ומעלה גבוהים הם מכל העם⁴⁰⁹, ובמסילתם, אשר היא דרך ליחידי סגולה בלבד, עולים הם בהר בית ה'.

ועד"ז יש לבאר החילוק בין רבי וראב"ש:

דרכי הי' נשיא ישראל, ודאג לכל צרכיהם, ונאמר עליו כ"שראה שתלמידים מתמעטין והולכין והצרות מתחדשות ובאות

לה) להעיר מהחילוק בין רועים ונסיכי אדם — המבואר בתו"א ד"ה ת"ר מצות נר חנוכה⁴⁰⁶.

(406) ושם (מקץ לג, ד ואילך): "רועים .. הן המפרנסין כנ"י .. ראשי אלפי ישראל המלמדים אותם תורה .. אך ענין הנסיכי אדם היינו שאינן בחי' רועים ומלמדים לישראל כמשה והאבות, רק הם צדיקים תמימים כמו ישי שמת רק בעטיו של נחש וכו'". ובהמשך הענין שם (לד, ג): "יש ב' מיני נשמות, שיש נשמות יראים ושלמים .. ואעפ"כ אינם יכולים ללמד לזולתם תורה, ויש נשמות בעלי תורה ואינן שלמים בתכלית כ"כ בלי דופי כמו נשמות הני"ל. והיינו שהיראים ותמימים נלקח נשמתם מעלמא דאתכסיא, וע"כ אינם פרנסי הדור, לפי שהם מעלמא דאתכסיא בבחי' הסתר והעלם וכו'". — ולכאורה הכוונה שעד"ז הוא גם החילוק שבין רבי וראב"ש, שרבי הוא בדוגמת הנשיאים, וראב"ש בדוגמת נסיכי אדם*. ובהתאם לכך חלוקים הם בדיעותיהם באופן הנחת המנורה*, צפון ודרום או מזרח ומערב.

(407) לשון הכתוב — בהעלותך יא, יב.

(408) ע"פ בהעלותך שם, א: "ותאכל בקצה המחנה", ובפרש"י "במוקצין שבהם לשפלות אלו ערב רב. רבי שמעון בן מנסיא אומר בקצינים שבהם ובגדולים". ושם, ד: "והאספסוף אשר בקרבן", ובפרש"י: "אלו ערב רב שנאספו עליהם כו'".

(409) ע"פ שמואל"א ט, ב.

(* אף שראב"ש הי' גדול מרבי גם בתורה — דלא כהנסיכי אדם שמבואר בתו"א שם ש"אינם בעלי תורה כ"כ".

(** אף שמבואר בתו"א שם שכללות נרות המקדש, שבעה נרות. הם כנגד שבעת הרועים (ואילו כנגד שמונה נסיכי אדם הם שמונת נרות דחנוכה).

וכו' חיבר חיבור אחד להיות ביד כולם וכו', וישב כל ימיו הוא ובית דינו ולמדו המשנה ברבים" (הקדמת היד להרמב"ם. ועיין ג"כ רש"י ב"מ לג, רע"ב⁴¹⁰). ועיין ג"כ ב"ב (ח, א) ד"רבי פתח אוצרות בשני בצורת", היינו, שדאג לספק גם צרכיהם הגשמיים של בני".

וזהו שבמנורה ס"ל מזרח ומערב מונחת, שתופס לעיקר עבודת הלב והרגש, שזהו שייך לכאו"א מישראל, וכנ"ל באריכות — להיותו נשיא ישראל שדאג לצרכיהם של כל ישראל. וכמו שסיים בב"ב שם דאמר יכנסו כולם — לא רק "בעלי מקרא בעלי משנה בעלי גמרא וכו'", אלא גם "עמי הארץ", משום שנשיא ישראל דואג גם לקטן, ועד להאספסוף אשר בקצה המחנה⁴¹¹. וגם מתחלה לא אמר דלא יכנסו עמי הארץ, אלא משום דאין פורעניות באה לעולם אלא בשביל עמי הארץ, וכדאיתא שם ש"רבי לטעמי דאמר רבי אין פורענות באה וכו'".

משא"כ ראב"ש שהוא לא הי' נשיא ישראל, אלא מצדיקים המיוחדים בעם, והי' גדול מרבי בתורה ומעשים טובים (ב"מ פד, ב⁴¹²), וכדאיתא בגמרא (סוכה מה, ב) שרשב"י אביו אמר "ראיתי בני

410) ושם: "משרבו תלמידי שמאי והלל שהיו לפניו (לפני רבי) שלשה דורות רבו מחלוקת בתורה ונעשית כשתי תורות מתוך עול שעבוד מלכיות וגזירות שהיו גוזרין עליהן, ומתוך כך לא היו יכולים לתת לב לברר דברי החולקים, עד ימיו של רבי, שנתן הקב"ה לו חן בעיניו אנטונינוס מלך רומי .. ונחו מצרה, ושלח וקבץ כל תלמידי ארץ ישראל, ועד ימיו לא היו מסכתות סדורות, אלא כל תלמיד ששמע דבר מפי גדול הימנו גרסה ונתן סימנים הלכה פלונית ופלונית שמעתי משם פלוני, וכשנתקבצו אמר כל אחד מה ששמע, ונתנו לב לברר טעמי המחלוקת דברי מי ראויין לקיים, וסידרו המסכתות, דברי נזיקין לבדם ודברי יבמות לבדם ודברי קדשים לבדם וכו'".

411) בגמרא שם: "רבי פתח אוצרות בשני בצורת, אמר יכנסו בעלי מקרא בעלי משנה בעלי גמרא בעלי הלכה בעלי הגדה, אבל עמי הארץ לא יכנסו. דחק .. ונכנס אמר לו רבי פרנסני, אמר לו בני קרית, אמר לו לאו, שנית, א"ל לאו, אם כן במה אפרנסך, [א"ל] פרנסני ככלב וכעורב, פרנסני". בתר דנפק יתיב רבי וקא מצטער ואמר אוי לי שנתתי פתי לעם הארץ. אמר לפניו ר' שמעון בר רבי שמא יונתן בן עמרם תלמידך הוא שאינו רוצה ליהנות מכבוד תורה מימיו, בדקו ואשכח. אמר רבי יכנסו הכל". — ומזה משמע לכאורה שאמירתו "יכנסו הכל" היא כדי להבטיח את מזונם של לומדי תורה, ולא בגלל דאגתו לעמי הארץ עצמם. אבל, מזה שממשיך שם ש"רבי לטעמי דאמר רבי אין פורענות בא לעולם אלא בשביל עמי הארץ", מוכח, שלולי טעם זה הי' דואג לפרנס גם עמי הארץ (וראה שו"ע יו"ד סרנ"א סי"א, ש"רבי שהי' מצטער שנתן פתו לעם הארץ, משום דהווי שני בצורת, ומה שהי' אוכל עם הארץ יחסר לתלמיד חכם, הא לאו הכי כו'". וראה גם חדא"ג מהרש"א לב"ב שם).

412) ושם (ובפרש"י): "שלח לה (רבי לאשתו של ראב"ש) נהי דבתורה גדול ממני אבל במעשים טובים מי גדול ממני, שלחה לי בתורה מיהא גדול ממך (לדברין הוא גדול ממך בתורה) לא ידענא (אלא שפיך ענה בך), במעשים ידענא (במעשים טובים יודעת אני שהוא גדול ממך) דהא קביל עלי' יסורי. בתורה מאי היא וכו'".

עלי' והם מועטין וכו' אם שנים הן אני ובני הן", ולא אמר אם אחד הוא אני הוא, כי פשיטא שראב"ש הוא מבני עלי'⁴¹³.

ולכן הי' ראב"ש מופרש מעם — היפך ההנהגה דנשיא ישראל שדואג לכל צרכיהם וכו'.

וכנרמז ג"כ עד כמה הי' מופרש מעם — שהי' מרצונו בצער מערה י"ג שנה (שבת לג, ב), אף שלא הי' מוכרח בכך, שהרי רק על רשב"י היתה הגזירה ד"יהרג", ולא על ראב"ש, ואעפ"כ הי' גם הוא במערה י"ג שנה, מופרש מעם.

ולכן מצינו דראב"ש קתפיס גנבי למסרם למלכות, וכששלחו לו "עד מתי אתה מוסר עמו של אלקינו להריגה", אמר "קוצים אני מכלה מן הכרם" (ב"מ פג, ב), היינו, שבנוגע לרשעים, לא זו בלבד שלא דאג להם, אלא אדרבה כו'. וגם אח"כ ד"לא סמיך דעתי" .. מלבקש רחמים ומחילה ביסורין", הוא לא משום שהצטער על כילוי הרשעים, אלא משום ד"שמא חטא באחד מן הצדיקים" (שם פד' רע"ב ובפרש"י).

ולכן, בעבודה הרוחנית ג"כ סובר הוא (ראב"ש) שהעבודה צריכה להיות באופן נעלה דוקא, דאזיל לטעמי' דאמר (שבת לג, ב'⁴¹⁴) — כד חזא אינשי דקא כרבי (חורשים) וזרעו — "מניחין חיי עולם ועוסקין בחיי שעה", ולא עוד אלא דגם אחר י"ב חודש הנוספים שישבו במערה בגלל ה"בת קול" ש"אמרה להם להחריב עולמי יצאתם חזרו למערתכם", הנה ראב"ש הוה מחי — דס"ל שצריך לעסוק רק בלימוד התורה (יעויין ג"כ ברכות לה, ב: "ר"ש בן יוחי אומר אפשר אדם חורש בשעת חרישה וזורע בשעת זריעה וכו' תורה מה תהא עלי'").

ולכן, דעתו של ראב"ש במנורה — שרומזת על עבודה הרוחנית — דענינה עסק התורה, עבודת המוח והשכל שלמעלה מעבודת הלב והרגש ולא כל אחד מסוגל לבוא לתכליתה, עבודה הקשורה עם קדושת התורה כפי שהיא למעלה מחילוקי הדרגות שמצד טבע ודקות נפש האדם וקדושתה, דמשום זה צפון ודרום מונחת.

413) וראה לקו"ש ח"ד ס"ע 1235 ואילך, שמ"ש במק"א (ב"ר פל"ה, ב. זח"א רנה, סע"א) "אם חד הוא אנא הוא" (רשב"י לברו) — קאי על סוג מיוחד ב"בני עלי'", "צדיק יסוד עולם". 414) ושם: "נפקו (רשב"י וראב"ש מהמערה) חזו אינשי כרבי וזרעי, אמר מניחין חיי עולם וכו' כל מקום שנותנין עיניהן מיד נשרף". — ולכאורה הכוונה, ש"אמר" (בלשון יחיד, ולא "אמרו", כמו "נפקו כו' חזו כו' שנותנין עיניהן כו'", בלשון רבים) קאי על ראב"ש (ואולי משמע כן מהמשך הסיפור "כל היכא דהוה מחי ר' אלעזר הוה מסי ר"ש, שעפ"ז י"ל, שגם לפנ"ז הקפיד ר"א יותר מר"ש, והוא זה שייאמר "מניחין כו'").

פז. ויש להוסיף ולבאר דעת ראב"ש דאמר אשולחן דצפון ודרום מונח, דילפינן מארון⁴¹⁵:

ראב"ש אזיל לשיטתי בשבת וברכות שם, דישראל צריכים להיות עושים רצונו של מקום⁴¹⁶ [שזוהי דרגת העבודה דפרשה ראשונה דקריאת שמע שנאמר בה בכל מאדך ומסירת נפש — ברכות סא, ב⁴¹⁷, שדרגא זו נקראת "עושין רצונו של מקום"⁴¹⁸] — לעסוק בחיי עולם (לימוד התורה), ומלאכתן נעשית ע"י אחרים, ולא לעסוק בחיי שעה, "דאפשר ע"י נכרים, והקב"ה מחלק מזון וריוח לעושי רצונו" (כלשון פירש"י בשבת שם).

והיינו שלשיטת ראב"ש, השולחן, שרומז על הענינים הגשמיים, מזון וכו', אינו ברשות האדם שיהי' תלוי בעסקו בעניני העולם, או אפילו בעבודתו הרוחנית (תפלה) בקשר למזונו — שלכן צפון ודרום מונח, להורות שאין בזה חילוקים דמזרח ומערב התלויים בעבודת האדם בהקירוב לקדושה (מערב) — כי אם בא ע"י עסק התורה, וס"ל שכל ישראל צריכים להיות במעמד ומצב שדין רשב"י וחביריו (דתורתן אומנתן) להם שאין מפסיקים לאומנותן (שבת יא, א),

ולכן ס"ל שילפינן שולחן מארון, כי הא בהא תליא, היינו,

415 "ראב"ש מאי טעמא (ס"ל ששולחנות מזרח ומערב מנחי) גמר מארון, מה ארון צפון ודרום, אף הני (שולחנות) נמי צפון ודרום" (מנחות צח, ב).

416 ראה ברכות שם (בהמשך לדברי רשב"י "אפשר אדם חורש וכו' תורה מה תהא עליי"): "אלא בזמן שישראל עושין רצונו של מקום מלאכתן נעשית ע"י אחרים כו'".

417 ושם: "אם נאמר בכל נפשך למה נאמר בכל מאדך, ואם נאמר בכל מאדך למה נאמר בכל נפשך, אלא, אם יש לך אדם שגופו חביב עליו מממונו לכך נאמר בכל נפשך, ואם יש לך אדם שממונו חביב עליו מגופו לכך נאמר בכל מאדך". — ולכאורה הכוונה בציון זה, ש"בכל מאדך", אף שקאי בממון, הו"ע של חס"נ. ולהעיר מהמבואר בדא"ח ש"בכל מאדך" הו"ע של בלי גבול (ראה לקו"ת שבהערה הבאה. ובכ"מ). וענין זה שייך גם לממון — ראה ספר הערכים חב"ד ערך אהבת ה' (ע' תלו ואילך), ובהנסמן שם.

418 ראה תוד"ה כאן בזמן (ברכות לה, ב), שמ"ש בגמרא ש"בזמן שאין ישראל עושין רצונו של מקום מלאכתן נעשית ע"י עצמן, שנאמר (בפרשה שני' דק"ש) ואספת דגנך, "מירי ודאי שעושין רצונו, אבל אין עושין רצונו כ"כ, דאינם צדיקים גמורים". ובחדא"ג מהרש"א שם: "מדכתיב בהך פרשה (שני') בכל לבבכם ובכל נפשכם ולא כתיב נמי ובכל מאדכם, כדכתיב בפרשת שמע ובכל מאדך, משמע לי' דאיירי הכא באינן צדיקים גמורים, דהיינו שאינם צדיקים במאד, כדאמרינן דיש לך אדם שחביב לו ממונו יותר מגופו, וע"כ עונשן בדבר שבממון שאין מלאכתן נעשית ע"י אחרים". — וראה גם או"ת לה"מ פ' עקב סקס"ו (נג, ד). לקו"ת שלח מב, ג. ובכ"מ.

שמזונו (שולחן) תלוי בהעסק בתורה (ארוץ), וכשתורתו אומנתו אינו
מפסיק לאומנות.

(ע"כ נמצא בגוכתי"ק)